

POKLICNE ŽELJE 10 DO 13 LETNIH LJUBLJANSKIH OTROK

FRANCÈ BRENK

Pričujoči sestavek obravnava nekatere probleme, ki jih moramo uvaževati, ko svetujemo mladini, kakšen poklic naj si izbere, in predstavlja odlomek dela ter zaključkov ljubljanske poklicne svetovalnice.

Problem. — V tej razpravi me zanimajo naslednja vprašanja:

1. Kakšne so poklicne želje 10 do 13 letnih otrok v Ljubljani in kako jih otroci utemeljujejo?

2. Kakšne poklice želijo svojim otrokom starši in zakaj?

3. V kakšni medsebojni zvezi so poklicne želje otrok in staršev?

4. Ali si izbirajo otroci poklice tako, da bo v bližnji bodočnosti z njihovimi ponudbami krito povpraševanje obrtniških mojstrov po vajencih?

5. Označba poklicne miselnosti¹ okolja, v katerem žive otroci, in zaključki, ki iz odgovorov sledijo.

Zakaj so važna gornja vprašanja?

Četrty razred ljubljanskih osnovnih šol konča letno približno 1400, peti razred pa 680 učencev in učenk. Ta dva razreda predstavljata pri naši ureditvi šolstva mejo, ob kateri se otroci delijo s tem, da se odločajo za nadaljnje šolanje na višji ljudski šoli, na meščanski ali na gimnaziji. Odločitev seveda ni dokončna in je smer bodočega poklicnega udejstvovanja mogoče menjati s prehajanjem iz ene vrste šole v drugo; vendar pa je prestopanje izjemno in v splošnem velja, da v tej odločitvi deset, enajst, dvanajst in trinajstletnih otrok leži kal njihovega bodočega življenja, njihovega poklicnega udejstvovanja. Kakšni so tedaj vidiki, nagibi, ki usmerjajo otroke pri tej samoodgovorni odločitvi?

Poleg sposobnosti in nagnjenj poedincev k določenim poklicnim skupinam, na izbor poklica najsilneje vpliva okolje, ali določneje: poklicna miselnost okolja. 10 do 13 letnim otrokom pa pomenjajo v večini primerov starši najintenzivnejšo miljejsko stvarnost. V tem utegne biti pomembnost odgovorov na 2. in 3. vprašanje, ki morejo predstavljati solidno osnovo sodobni poklicni vzgoji, vzgoji k poklicnemu izboru.

Upoštevati pa je treba tudi dejstvo, da je samo v Ljubljani letno do 1500 otrok pred usodno odločitvijo in da je poklicna izbira tolikšnega števila ljudi izredno važna za bodočo kulturno in gospodarsko raven določenega kolektiva, še več, od takega izbora celo zavisi obstanek nekaterih poklicev: poklici brez naraščaja morajo propasti, poklici brez *sposobnega* naraščaja izgube na svoji veljavi, ker ne morejo izdelovati kakovostnih proizvodov, in poklici s prevelikim številom naraščaja ustvarjajo brezposelnost. Tako terja tudi ta stran poklicne izbire, razdelitev delovnih sil v posamezne poklicne panoge, posebno pozornost

¹ Pod izrazom razumevam spreminjajoče se mnenje in sodbe okolja o poedinih poklicih, ki so v najtesnejši zvezi s širokim narodnim kulturnim, gospodarskim in političnim razvojem.

in v njeni problematiki je važnost četrtega vprašanja. Omejeno pa je samo na obrt zato, ker podatkov o letnem povpraševanju po ljudeh tako imenovanih »učenihi poklicev« (profesorjev, zdravnikov, pravnikov, učiteljev, uradnikov itd.), o povpraševanju po industrijskih delavcih in trgovskih učencihi v Ljubljani nimamo na razpolago zavoljo netrdnih in nestalnih zaposlitvenih razmer v teh poklicnih panogah.

Metoda: Osnova temu sestavku je 1020 odgovorov na naslednja vprašanja, ki so bila stavljenaa otrokom: a) Kakšen poklic bi rad izvrševal? b) Zakaj te ta poklic veseli? In njihovim staršem: a) Kakšen poklic želite svojemu otroku? b) Zakaj?

Odgovore je poslalo 518 deklet in 502 fanta ter njihovi starši v maju in juniju leta 1939. Banovinski poklicni svetovalnici in posredovalnici. So to otroci četrtega in petega razreda naslednjih ljubljanskih ljudskih šol: od I. do VI. drž. mešane ljudske šole, I., III. in V. drž. deške ljudske šole in I., II. in III. drž. dekliške ljudske šole.

Po takem ti otroci ne predstavljajo izbrane skupine niti po svojem družbenem izvoru niti po duševnih lastnostih (otroci višjih oziroma nižjih slojev, nadpovprečno ali podpovprečno inteligentni i. dr.). Zato morejo kot neizbran kolektiv prikazati za naše okolje splošno veljavne, tipične znake in lastnosti.

Delovna metoda pričujočega sestavka je eksperimentalna in ne duhoslovna. Zaključke delam samo na osnovi odgovorov, ki sem jih dobil z zgoraj omejenim načinom.

Ni mi do tega, da bi se na tem mestu vnaprej ukvarjal z izsledki duhoslovnih evropskih psihologov ali jih celo citiral, in sicer iz dveh razlogov:

1. ker ti psihologi svoja dognanja dobivajo predvsem na osnovi razmišljanja, ne pa iz konkretnega preučevanja stvarnih dejstev, in

2. kolikor pa se na njihove izsledke lahko zanese mo, t. j., če so jih dobili empirično, veljajo vendarle samo za njihove prilike, ne pa za naše. S tujimi izsledki si bomo mogli pomagati šele takrat, kadar jih bomo mogli primerjati z dognanji, ki smo jih empirično pridobili na naših domačih tleh.

Razumljivo je, da gradivo, iz katerega izvajam zaključke, tudi kritično motrim. Mnogi bodo sestavku očitali, češ, otroci so svoje odgovore napisali kar tja v en dan. Očitek pa je neutemeljen in pomena razprave ne zmanjšuje, ker to dejstvo uvažujem in ker celo iz njega izvira eden izmed najvažnejših zaključkov.

V naslednji razpredelnici, tabeli 1., navajam vrsto poklicev, v katerih bi se po svojih izjavah radi udeje stvovali otroci, in vsakemu poklicu sta pripisani dve števili: prvo pomenja, koliko izmed 1020 otrok želi izvrševati vsakega izmed poklicev, drugo pa, koliko izmed 1020 staršev želi tisti poklic svojemu otroku. Deške poklice ločim od dekliških. Zaradi lažjega pregleda jih delim v štiri skupine: 1. Učeni poklici (pod izrazom razumevam poklice, ki jih je mogoče izvrše

vati najmanj s srednješolsko matura; v tabeli sta izjemi »uradnik«, »uradnica«, poklica, ki sta za 10 do 13 letne otroke širok, nediferenciran pojem, in zato prištevam semkaj tudi tiste, ki utegnejo postati ev. nižji uradniki, za kar zadošča nižja matura in specialna strokovna izobrazba: dvorazredna trgovska, razni trgovski in drugi tečaji). 2. Umetniški poklici. 3. Ročni poklici s tremi pododdelki: obrt, trgovina, industrija. 4. Vojaški, policijski in 5. razni poklici, kjer so naštetni vsi tisti, ki v prejšnje skupine ne spadajo.

Vrstni red poklicev pod poedinimi zaglavji določa število otrok in staršev, ki so se zanj odločili, in sicer v smeri od večjega do manjšega, od poklica, po katerem je večje povpraševanje, do poklica, po katerem je povpraševanje manjše.

Izsledki:

I. Poklicne želje.

Tabela 1.

502 fanta in njihovi starši žele naslednje poklice:

Poklic:	Poklic želi fantov:	Poklic želi staršev:
<i>I. Učeni poklici:</i>		
uradnik	35	46
inženir	27	24
učitelj	15	13
profesor	15	9
duhovnik	12	11
zdravnik	11	8
tehnik	5	12
odvetnik	3	2
lekarnar	2	3
stavbenik	2	2
prometnik	2	2
sodnik	3	0
»akademska izobrazba«	0	3
»znanstvenik«	2	0
zobotehnik	1	1
politik	2	0
arhitekt	0	1
agronom	0	1
novinar	1	0
<i>II. Umetniški poklici:</i>		
glasbenik	6	4
slikar	4	2
kipar	2	1
pisatelj	0	1
<i>III. Ročni poklici:</i>		
<i>A. Obrt</i>		
mehanik	71	62
ključavničar	11	10
mizar	12	5
avtomehanik	8	9
pek	10	5
mesar	10	5
krojač	9	9
tiskar	6	7
šofer	8	4
elektrotehnik	5	6
strojni ključavničar	1	7
pečar	4	4

Poklic:	Poklic želi fantov:	Poklic želi staršev:
črkostavec	1	7
elektromonter	2	5
vrtnar	3	4
klepar	2	4
strojnik	3	3
dimnikar	2	4
brivec, frizer	2	4
tapetnik	2	4
krznar	2	3
litograf	1	4
tipograf	2	2
avtoklepar	1	2
kovinar	1	2
pleskar	1	2
kovač	2	0
kuhar	1	1
bandažist	1	1
tekstilec	1	1
aeromehanik	2	0
strojni mehanik	0	1
precizni mehanik	0	1
črkoslikar	0	1
knjigovez	0	1
sedlar	0	1
umetna obrt	0	1
avtotapetnik	0	1
kovinski strojnik	1	0
vodni instalater	1	0
čevljar	1	0
zidarski predelavec	1	0
urar	1	0
slaščičar	1	0
<i>B. Trgovina:</i>		
trgovec	19	33
trgovski pomočnik	2	2
trgovski potnik	1	0
<i>C. Industrija:</i>		
delavec	0	1
<i>IV. Vojaški, policijski poklici:</i>		
pilot	29	4
častnik	18	13
mornar	21	7
vojak	2	3
kapitan	3	0
stražnik	2	0
detektiv	1	0
<i>V. Razni poklici:</i>		
železničar	22	3
kmetovalec	13	9
»študij«	1	12
strojevodja	4	1
poštna služba	2	2
državna služba	0	3
uslužbenec elektr. cest. žel.	3	0
rokodelec	0	3
svoboden poklic	0	2
vlakovodja	1	1
obrtnik	0	2
ravnatelj	1	0
kurjač	1	0

Poklic:	Poklic želi fantov:	Poklic želi staršev:
gostilničar	1	0
lovec	1	0
financar	1	0
gozdar	0	1
sluga	0	1
za poklic NE VE	10	60
Skupaj: 96 poklicev	502 fanta	502 star.

518 deklet in njihovih staršev želi naslednje poklice:

I. Učeni poklici:

Poklic:	Poklic želi deklet:	Poklic želi staršev:
uradnica	77	76
učiteljica	70	72
profesorica	19	11
zdravnica	14	8
lekarnarica	4	4
tehničarka	1	1
blagajničarka	1	1
juristka	1	0

II. Umetniški poklici:

glasbenica	1	1
operna pevka	1	1
igralka	1	0
filmska igralka	1	0
balerina	1	0

III. Ročni poklici:

A. Obrt

šivilja	127	121
frizerka	42	26
kuharica	10	5
pletilja	5	5
modistka	2	6
vrtnarica	1	1

B. Trgovina

trgovka	80	71
---------	----	----

C. Industrija

delavka	7	6
---------	---	---

IV. Razni poklici:

gospodinja	9	10
kmetica	4	7
zaščitna sestra	3	4
redovnica (nuna)	4	1
pestunja	1	0
gostilničarka	0	1
za poklic NE VE	31	79
Skupaj: 27 poklicev	518 deklet	518 staršev

Poklicne želje otrok in poklicne želje staršev soglašajo v 562 (65,5 %) primerih;

ne soglašajo v 296 (34,5 %) primerih.

Neodločenih primerov je 162 (t. j. takih, ko otroci vedo za poklic, ki jim je všeč, starši pa ne vedo, kakšen poklic bi otroku želeli; ali narobe, da starši vedo za poklic, ki bi bil otroku primeren, otrok pa se za poklic še ni odločil; ali da niti starši niti otrok ne navedejo poklica).

Iz tabele 1. sledi:

1. da so najpriljubljenejši poklici:

a) fantom:

mehanik	71
uradnik	35
pilot	29
inženir	27
železničar	22
mornar	21
trgovec	19
častnik	18
učitelj	15
profesor	15
kmetovalec	13
duhovnik	12
mizar	12
zdravnik	11
ključavničar	11
pek	10
mesar	10

b) njihovim staršem:

mehanik	62
uradnik	46
trgovec	33
inženir	24
učitelj	13
častnik	13
tehnik	12
»študij«	12
duhovnik	11
ključavničar	10

Omenjenih 10 poklicev (izmed naštetih 96 poklicev je to ca 10 %) želi svojim sinovom 236 staršev ali ca 53 % vseh (442) staršev, ki so v tab. 1. navedene poklice izbrali svojim fantom.

Teh 17 poklicev (izmed naštetih 96 poklicev je to ca 18 %) si želi 351 fantov, kar predstavlja približno 71 % vseh (492) fantov, ki so si v tabeli 1. navedene poklice izbrali.

c) dekletom:

šivilja	127
trgovka	80
uradnica	77
učiteljica	70
frizerka	42
profesorica	19
zdravnica	14
kuharica	10

d) njihovim staršem:

šivilja	121
uradnica	76
učiteljica	72
trgovka	71
frizerka	26
profesorica	11
gospodinja	10

Teh 7 poklicev želi svojim otrokom 387 staršev, kar predstavlja ca 88 % vseh (439) staršev, ki so v tab. 1. navedene poklice izbrali svojim hčeram.

8 poklicev (izmed naštetih 27 ženskih poklicev je to 2,96 %) si želi 439 deklet, kar predstavlja 90 % vseh (487) deklet, ki so si v tab. 1. navedene poklice izbrale.

2. Fantom priljubljenejši poklici so nepriljubljeni njihovim staršem: pilotov bi hotelo biti 29 fantov, a le 4 starši so za to; železničarjev 22 fantov 3 starši; mornarjev 21 fantov 7 staršev; mizarjev 12 fantov 5 staršev; pekov 10 fantov 5 staršev in prav toliko mesarjev; ali manj priljubljeni: profesorjev 15 fantov 9 staršev; kmetovalcev 13 fantov 9 staršev; zdravnikov 11 fantov 8 staršev. Prav tako velja obratno, da so staršem priljubljeni poklici manj priljubljeni njihovim sinovom, n. pr.: 12 staršev bi hotelo, da bi bil njihov sin tehnik, pa je le 5 fantov s tem poklicem zadovoljnih; »študij« želi svojim sinovom 12 staršev, s tem pa se zadovolji le 1 fant; strojni ključavničar 7 staršev in 1 fant ter črkostavec 7 staršev in 1 fant.

3. V tabeli 1. je navedena vrsta poklicev, ki jih naštevajo fantje, starši pa ne in narobe. Fantje navajajo n. pr. poklice: sodnik, politik, novinar, kovač, aeromehanik, kovinski strojnik, vodni instalater, čevljar,

zidarski predelavec, urar, slaščičar, trg. potnik, kapitan, kurjač, gostilničar, lovec, financer, ki jih starši ne omenjajo in nasprotno naštevajo starši poklice, n. pr.: arhitekt, agronom, »akademska izobrazba«, pisatelj, strojni mehanik, črkoslikar, knjigovez, sedlar, umetna obrt, avtotapetnik, delavec, državni uslužbenec, rokodelc, »svoboden poklic«, obrtnik, gozdar, sluga, ki so fantom neznani ali ki jih ne zanimajo.

492 fantov navaja tako skupno 78, 442 staršev 75, oboji skupaj pa 96 različnih poklicev.

4. Nekoliko manj razčlenjeni so ti pojavi pri poklicnih željah deklet in njihovih staršev. 487 deklet si je izbralo 26, 439 staršev jim želi 22 in oboji navajajo 27 različnih poklicev; torej 69 poklicev manj kot jih navede približno isto število fantov.

Dekletom priljubljenejši poklici in obenem manj priljubljeni staršem so: profesorica 19 deklet 11 staršev; zdravnica 14 deklet 8 staršev; frizerka 42 deklet 26 staršev in kuharica 10 deklet 5 staršev. Staršem priljubljenih poklicev, ki pa bi bili dekletom manj po želji, ni. — Dekleta naštevajo poklice: igralka, juristka, filmska igralka, balerina in pestunja, ki jih starši ne omenjajo in nasprotno omenjajo starši le v 1 primeru poklic (»gostilničarka«), ki ga nobena izmed deklet ne navede.

5. Posebno pozornost zahtevajo anomalni pojavi v odgovorih otrok in staršev:

V 5. razredu ene izmed ljubljanskih ljudskih šol je vrsta fantov napisala za svojo poklicno željo poklic mornarja; na drugi šoli spet se je večja skupina odločila za poklic črkostavca in za pilota, in 4. razred ene izmed mešanih ljudskih šol je razred šivilj ter frizerk (izmed 56 deklet jih hoče biti 18 šivilja in 8 frizerka). Po vrstnem redu odgovorov, ki so bili zbrani po klopih, je mogoče ugotoviti, da so otroci v teh primerih svoj bodoči poklic drug od drugega prepisali.

Med bolne pojave spadajo odgovori v naslednjem, svojevrstnem smislu, n. pr.:

Otrok bi hotel biti mehanik, starši pravijo, da bo duhovnik, ker ga veseli in ga pošiljajo v meščansko šolo; drug dečko bi hotel biti duhovnik, oficir ali pa šofer in spet nekdo duhovnik ali pa čevljar; desetleten otrok bi bil rad učitelj zaradi pokojnine; drug fant spet mehanik, starši pa pravijo, da se bo lotil česar koli, da bi le učno mesto dobil; dekle bi bilo zelo rado kuharica, starši pa poklic odklanjajo, češ da je za kuharico že starejša izučena; hči bi hotela biti frizerka, starši pa ji želijo advokatski ali medicinski poklic (»da bi imela lepo življenje«) in menijo, da ima posebno veselje za učiteljico; dekle bi bilo rado operna pevka ali tovarniška delavka in spet drugo filmska igralka ali frizerka, dočim ji žele starši poklic šivilje z utemeljitvijo, da ima za šiviljo največje veselje. Itd.

*

Iz ugotovitev teh odstavkov sledi:

10 fantov in 31 deklet *ne ve*, kakšnega poklica naj bi se lotili in to v letih, ko je vsak izmed naših otrok, kot sem že v začetku omenil, prisiljen, odločiti se za smer svojega bodočega poklicnega udejstvovanja. Prav tako si 139 staršev ni na jasnem, kakšen poklic naj bi želeli svojim otrokom. Podatki kažejo na zadrego in nejasnost, ki vladata v vprašanih poklicne izbire; na komaj razumljivo površnost in preziranje

tako važnega vprašanja, na gesto, ki je opazna zlasti pri starših, ki svoje otroke prepušča slučaju, usodi. »Bo že kako! Če je šlo včasih, pojde tudi zdaj!« Ta nebrižnost je bila mogoče včasih opravičljiva, včasih, ko so se poglavitni poklici našli lahko še na prste: mizar, čevljar, mlinar, pek, kovač, kmet, trgovec, duhovnik, učitelj, zdravnik, stavbenik; in vsakdo je približno vedel, kaj se v teh poklicih dela. Danes pa poznamo na svetu čez 40.000 različnih poklicev, gospodarsko življenje je silno zamotano in kdor ni sposoben v poklicu tekmovati, ne more v njem uspeti. Na pomanjkanje posluha staršev za otroke, na pomanjkanje medsebojnega kontakta v tako važnem vprašanju kot je poklicna izbira, kaže dejstvo, da poklicne želje otrok z željami staršev *ne soglašajo* v 296 primerih, kar predstavlja celih 34,5 %. Temu utegneta biti vzrok nevezgoten in nestvaren odnos do življenja. — Iste nezdrave klice prikazujejo primeri, ki sem jih navajal v drugem, tretjem in četrtem odstavku, dočim so do kraja presenetljivi pojavi otrok, ki drug od drugega poklice prepisujejo, in primeri anarhičnih poklicnih želja: kako nevezgoteni in kako brez odnosa, brez lastnega mnenja so otroci, ki od sošolca prepisujejo poklic kot račun pri šolski nalogi! Zdi se, da je tej skupini otrok bilo stavljeno vprašanje po njenih poklicnih željah prvič, da tem otrokom ni še nikdar nihče govoril o poklicih in o poklicnem življenju. *Primer naravnost kriči po tem, da se pri nas že vendar začne s poklicno vzgojo otrok, z vzgojo k poklicnemu izboru.* Anarhične reakcije otrok in staršev na stavljeno vprašanje te zaključke potrjujejo in kažejo še posebej na to, da so v navedenih primerih tudi staršem bila naša vprašanja čisto nova in da so verjetno prvič v življenju premišljali, kakšnemu poklicu naj bi se njihov otrok posvetil. Razumljivo je, da prihajajo tako do poplave želja, ki med seboj niso v nikakršni zvezi.

Mimo teh, povsem negativnih pojavov, ki so jih prikazali navedeni podatki, pa sledi še naslednje: Ženski poklici so mnogo manj razčlenjeni od moških. Od tod prevelika obremenitev poklica šivilje, uradnice, trgovke, učiteljice. Dekletom bo treba utreti pot v nove poklice, število ženskih poklicev se mora povečati z boljšo organizacijo in intenzivnejšimi prizadevanji na posameznih delovnih področjih, posebno na socialnem, kjer se dekletom utegnejo odpreti široke mogočnosti poklicnega udejstvovanja: varstvo in skrbstvo otrok, nega bolnikov itd. — Najhujši modni poklic v Ljubljani je za fante mehanik in — kar bo nedvomno presenetilo mladinske ideologe — uradnik; za dekleta pa šivilja, trgovka (v večini primerov je mišljena trg. sotrudnica) in spet — uradnica. Z drugimi besedami: ideal naše mladine je 1000 din mesečnega zaslužka in če le pojde — pokojnina. Suhoparna stvarnost, s katero si je velika večina teh 1020 otrok izbrala poklic, kaže na vso težo razmer, na neusmiljene življenjske pogoje, ki so mladino že pri desetih, trinajstih letih oropali prešernega optimizma, bujne domišljije in zanosnosti, ki so najnaravnejša pravica otrok v tej starosti in »čara otroških let«, ki so ga bile deležne še generacije iz polpreteklih let. Namesto raziskovalcev Afrike, Robinsonov, stratosfernih letalcev, skakalcev s padali, ministrov, škofov, cesaric, devic Orleanskih, slavnih plesalk in filmskih igralk, hočejo biti naši otroci mehaniki, šivilje, uradniki in uradnice.

Tako si sodobna mladina že pri desetih letih »ne zida več svetlih gradov v oblake«.²

Kakor so na eni strani nevarni bolni, izmaličeni pojavi pri poklicni izbiri, tako je poklicna izbira večine otrok nekam težka, stvarna; prvemu je mogoče od pomoči z načrtno poklicno vzgojo, drugo pa je atribut časa in okolja, v katerem vsi ti otroci živijo in jim smiselna vzgoja more pusto vsakdanjost le omiliti s tem, da pogosto kaže na svetle strani, ki jih ima vsak poklic za poštenega in sposobnega človeka.

II. Utemeljevanje poklicnih želja.

Kako pa otroci svoje poklicne želje utemeljujejo in kako jih utemeljujejo njihovi starši?

Na vprašani: »Zakaj te ta poklic, za katerega si se odločil, veseli?« in »Zakaj želite svojemu otroku ta poklic?«, so otroci in starši odgovarjali v najrazličnejših oblikah. Odgovore pa je bilo po smislu, po vsebini mogoče zajeti v šest skupin, ki bi jih mogli poimenovati: I. Rodbinski nagibi. II. Pristni nagibi. III. Gospodarski nagibi. IV. Razni nagibi. V. Nesmiselni nagibi in VI. Nemotivirane poklicne želje.

I. *Rodbinski nagibi pri izbiri poklica*: sem prištevam naslednje utemeljitve:

- a) fantje: ker poklic vrše starši, sorodniki;
- b) starši: ker je oče v tem poklicu, naj bo tudi sin; ker je poklic že v rodu; ker je prvi otrok v družini;
- c) dekleta: ker so starši, sorodniki v tem poklicu;
- č) starši: da bo koristila družini (naj bo n. pr. šivilja); da bo doma pomagala (naj bo n. pr. kuharica).

V tem smislu je izmed vseh svojo poklicno željo utemeljilo 30 ali 6 % fantov, 15 ali 3 % staršev, 26 ali 5 % deklet in 15 ali 3 % staršev.

II. *Pristni nagibi pri izbiri poklica* bi bile po svojem smislu naslednje utemeljitve:

- a) fantje: poklic me veseli, me zanima, mi ugaja; všeč mi je delo, ki ga bom v poklicu vršil;
- b) starši: ker otroka poklic veseli; kar ga veseli, naj dela; za poklic je sposoben, zanj ima smisel; zanima ga delo v poklicu;
- c) dekleta: poklic me veseli; rada delam, kar poklic zahteva; rada imam otroke (n. pr. učiteljica); veselje imam do učenja;
- č) starši: ker jo poklic veseli; naj dela, kar jo veseli; rada opravlja dela, ki jih poklic zahteva.

Izmed vseh otrok in staršev je v tem smislu utemeljilo poklicno izbiro 171 ali 34 % fantov, 236 ali 47 % staršev, 363 ali 70 % deklet in 249 ali 48 % njihovih staršev.

² Te misli potrjuje tudi naslednje: V II. razredu dekliške meščanske šole so dekleta pisala šolsko nalogo pod naslovom: »Če bi imela zlato pero z Gorjancev« po Trdinovi bajki »Ptica Zlatoper«. Vrsta deklet si s tem zlatim peresom, s katerim je mogoče doseči vse na svetu, ni vedela pomagati, začudena so stala pred pravljичno mogočnostjo, ki ji njihova domišljija ni mogla slediti. Večina deklet si je želela: zdravja staršem in sebi; da bi čimprej končala šolo in takoj dobila službo; da bi toliko zaslužila, da bi lahko živela; da bi dobila za zimo gorke obleke. Ta okvir so prešla le tri dekleta: prvo si želi avto in hišo, drugo, da bi oživel vsi, ki so ji umrli, in tretje, da bi ne bilo vojne.

Gdč. učiteljici Vidičevi, ki mi je dala na razpolago naloge in jih komentirala, se lepo zahvaljujem za ljubeznivost.

III. *Gospodarski nagibi pri izbiri poklica*: Sem spadajo naslednji odgovori:

a) fantje: dober zaslužek me mika v poklicu; rad bi zaslužil denar; da bi postal bogat; da bom preskrbljen za bodočnost; da bi se preživljal; zaradi stalne službe;

b) starši: poklic ima bodočnost; ne bo brezposeln; da bo živel bolje od mene (očeta, matere); ker bo največ zaslužil; v poklicu se obeta »dobra služba«; zaradi stalne službe; preskrbljen bo za starost;

c) dekleta: da bom takoj, veliko zaslužila; da si bom prihranila denar; da bom bogata; da bom imela bodočnost; preskrbljena bom za starost;

č) starši: ta poklic želim hčeri, da bo mogla živeti; da bo kmalu zaslužila; zaradi bodočnosti (drž. služba, stalnost, pokojnina); da bo imela dobro plačo; da si bo sama služila kruh; da bo čimprej pri kruhu; da si bo lažje služila kruh; ker v poklicu ni brezposelnosti.

Takih in podobnih gospodarskih utemeljitev je navedlo v celoti 90 ali 18 % fantov, 90 ali 18 % staršev, 31 ali 6 % deklet in 78 ali 15 % staršev.

IV. *Razni nagibi pri izbiri poklica*: Semkaj spadajo vsakovrstna utemeljevanja, n. pr.:

a) fantje: ker je poklic lahek; ker sem slaboten; da mi ne bo treba dolgo hoditi v šolo; da bom vedno na zraku; ker sem vajen dela;

b) starši: ker je delo lahko; ker je slaboten;

c) dekleta: da se ne bom trudila (bi bila rada n. pr. uradnica); ker sem bolehn; izučila se bom za domačo potrebo;

č) starši: ker je poklic »življenjsko« potreben; ker nimamo sredstev, da bi jo dali česa drugega učiti; ker se ji bo boljše godilo kot delavkam; ker je poklic za dekle primeren; da bo dobra gospodinja; izbrala sem ji poklic, ker mi (materi) ugaja; ker je bolehn; ker se rada uči; ker se težko uči.

Na tak in podoben način je utemeljilo svojo poklicno izbiro 40 ali 8 % fantov, 20 ali 4 % staršev, 15 ali 3 % deklet in 67 ali 13 % njihovih staršev.

V. *Nesmiselni nagibi*: Semkaj prištevam vrsto nagibov, ki so jih v odgovorih navajali otroci in starši, ki pa pod običajnimi vidiki po svojem smislu ne morejo utemeljevati poklicne izbire. Nekateri fantje utemeljujejo svojo poklicno izbiro n. pr. takole: rad bi bil učitelj, da bi imel mnogo prostosti; učitelj, da bi zaslužil dosti denarja; mehanik, ker bi imel rad motor; šofer, ker avto vedno bolj izpodriva vozove; krojač, ker sem slabega zdravja; 11 leten fant bi bil rad mehanik, da bi prodajal kolesa; dečko v četrtem razredu ljudske šole želi biti politik, češ, da ima vpogled v mednarodno življenje; 12 leten fant bi hotel postati duhovnik zaradi stalne službe; nekdo bi hotel biti pek, ker rad jê kruh in nekdo krznar, ker potrebuje krznar malo orodja.

Izmed deklet bi hotelo biti neko dekle: uradnica, ker ima tuberkulozo in je uradniško delo lahko; frizerka, ker je poklic zabaven; uradnica, ker rada piše; zdravnica, ker ljubi zdravje; zdravnica, ker ji to ugaja; uradnica, da ne bo imela žuljavih rok; uradnica, da bo bogata; trgovska sotrudnica, ker jih je najmanj.

V tem smislu utemeljujejo poklicne želje starši takole: otrok naj bo: mehanik, ker ima veselje do aviatike; rokodelec, ker mu bo prišlo prav v državni službi; uradnik, ker ga boli noga; elektromonter, ker je slaboten; mornar, ker je delo lahko; stavbenik, da

bo na lahek način veliko zaslužil; železničar, ker se rad vozi; učiteljica, ker je bolehná; trgovka, ker rada tehta.

Na tak način je opravičilo svojo poklicno željo 75 fantov, 40 njihovih staršev, 52 deklet in 26 njihovih staršev.

VI. *Nemotivirane poklicne želje*: Semkaj spada — od skupnega števila — 96 ali 19 % fantov, 101 ali 20 % njihovih staršev in 31 ali 6 % deklet ter 83 ali 16 % njihovih staršev, ki na stavljena vprašanja po nagibu poklicne izbire niso odgovorili. To je predvsem omenjenih 41 otrok in 139 staršev, ki se tudi za nobenega izmed poklicev niso odločili, češ, premlad(a) sem, da bi se že mogel(gla) odločiti za poklic, ali: otrok je še premlad, preotročji i. dr., da bi vedeli, kaj bo iz njega. — Del teh pa navedenega klica ne zagovarja in se utemeljitve poklicne izbire vzdržuje.

Da bodo najvažnejši podatki omenjenih šestih skupin nagibov poklicne izbire preglednejši in da bo odgovor na vprašanje po medsebojni zvezi poklicnih nagibov razumljivejši, ponavljam omenjenih šest skupin v naslednji tabeli:

Tabela 2.

Nagibi pri izbiri poklica	Fantje	Starši	Dekleta	Starši
1. Rodbinski	30— 6 %	15— 3 %	26— 5 %	15— 3 %
2. Pristni	171— 34 %	236— 47 %	363— 70 %	249— 48 %
3. Gospodarski	90— 18 %	90— 18 %	31— 6 %	78— 15 %
4. Razni	40— 8 %	20— 4 %	15— 3 %	67— 13 %
5. Nesmiselni	75— 15 %	40— 8 %	52— 10 %	26— 5 %
6. Nemotivirane želje	96— 19 %	101— 20 %	31— 6 %	83— 16 %
Skupaj	502—100 %	502—100 %	518—100 %	518—100 %

Tabela nam kaže:

1. da je pri 1020 otrocih in 1020 starših izbiro poklica odločal:

I. Pristni nagib pri	1019 ali	49,75 %
II. Nemotivirana želja pri	311 ali	15,25 %
III. Gospodarski nagib pri	289 ali	14,25 %
IV. Razni nagibi pri	193 ali	9,50 %
V. Razni nagibi pri	142 ali	7,00 %
VI. Rodbinski nagib pri	86 ali	4,25 %
Skupaj	2040 ali	100,00 %

2. Nagibi, ločeni po spolu:

Nagibi:	fantje	dekleta
I. Pristni	171	363
II. Nemotivirane poklicne želje	96	31
III. Gospodarski	90	31
IV. Nesmiselni	75	52
V. Razni	40	15
VI. Rodbinski	30	26
Skupaj	502	518

Vrstni red nagibov velja tedaj za fante, za dekleta ne. Drugo največje število pomenjajo pri dekletih »nesmiselni nagibi« in »rodbinski nagibi« stopijo na predzadnje mesto. — Največja razlika med dekleti in fanti je v navajanju pristnih motivov; 192 deklet več kot fantov utemeljuje svojo poklicno željo s pristnim motivom. (To je obenem edin primer, da dekleta po pripadnosti k eni vrsti utemeljevanj, po številu presejajo fante.) — Na drugi strani pa ne utemelji poklicne izbire 65 fantov več kot deklet, 59 fantov več navaja

gospodarske nagibe, 25 več razne nagibe, 23 več jih poklicne želje utemeljuje z nesmiselnimi nagibi in 4 več z rodbinskimi nagibi.

3. Med starši fantov in starši deklet z zgoraj omenjenih vidikov ni omembe vrednih razlik.

Na osnovi teh medsebojnih primerjanj moremo ugotoviti, da predstavljajo »pristni nagibi« skoraj 50 % vseh drugih mogočih utemeljitev poklicnega izbora. Iz tega sledi in so do popolnoma enakih zaključkov prišli tudi v tujezemstvu, da si *polovica otrok svoj poklic izbere prav, druga polovica pa ga zgreši*. Vsi drugi poklicni nagibi so namreč napačni; razumljivo je sicer, da starši žele, da bi bili njihovi otroci čim bolj preskrbljeni in jih zato silijo ali jim svetujejo poklice, ki imajo, kakor pravimo, »bodočnost«. Toda poklic ima »bodočnost« le za tistega, ki se ga je *sposoben* temeljito izučiti in se nato *pošteno ter uspešno* v njem udeleževati. V toliko so torej gospodarski nagibi pri izbiri poklica zgrešeni. Prav tako je z rodbinskimi nagibi: ta vidik je med mnogimi drugimi vzroki napačen predvsem zato: starši ali sorodniki svetujejo ali odsvetujejo otroku določen poklic s svojega vidika, iz svojih izkušenj, brez nepristranskega ozira na otrokove sposobnosti in lastnosti. Več ko dovolj je primerov za trditev, da ljudje, ki žive tesno povezani drug z drugim, drug drugega ne znajo in ne morejo nepristransko presojati. Kako se začudijo n. pr. starši, ko jim zdravnik pove, da ima njihov otrok ploske noge, stisnjene prsi, da je slep za barve, da ima slab vid, razširjeno srce i. dr. Leta in leta so vsak dan živeli z njim, pa tega niso opazili! Prav tako je z otrokovimi duševnimi lastnostmi, ki so še bolj skrite ko telesne in jih je zato še težje opaziti ali celo nepristransko presojati. — O nepravilnosti drugih utemeljevanj poklicnih želja nima smisla podrobneje razpravljati. — Zmožnost in nagnjenje sta edini opravičili izbranemu poklicu. Na raziskavanju teh dveh faktorjev temelji tudi delovanje sleherne poklicne svetovalnice, ki ji je geslo: pravi človek na pravo mesto.

S tem, da je polovica otrok svoj poklic prav utemeljila, pa še ni rečeno, da si je poklic tudi prav izbrala. Če je n. pr. nekdo napisal, da želi postati elektromonter zato, ker ga ta poklic veseli, je to željo sicer prav utemeljil, bo pa lahko v tem poklicu kljub temu razočaran, ker ga mogoče ne pozna in bo poklicno delo terjalo od njega nekaj drugega kot si je predstavljal, ko je izjavil, da ga poklic veseli. Zato ni poklicna svetovalnica potrebna le za tisto polovico otrok, pri katerih že na osnovi njihove poklicne želje sklepamo, da bodo poklic zgrešili, temveč tudi za ono, ki poklicne želje prav utemeljuje.

Drugo pomembno dejstvo pa je, da 192 deklet več kot fantov svoj poklic utemeljuje *prav*, iz česar sklepamo (v skladu z izsledki mladinoslovja), da so dekleta po svojem notranjem občutju mnogo bližja zdravim, naravnim in stvarnim življenjskim zahtevam kot fantje.

III. Primerjava poklicnih želja z mogočostjo zaposlitve

V Ljubljani je po podatkih od junija 1939., ki jih je Banovinski poklicni svetovalnici in posredovalnici stavila na razpolago Zbornica za TOI, 1889 obrtniških

mojstrov, ki imajo skupno 1740 vajencev. 416 vajencem je končala učna doba leta 1939. in 508 vajencem bo končala leta 1940.

Normalne izpremembe v nastajanju, razvoju in odmiranju posameznih obrtniških poklicev zavise na eni strani od kulturnih in gospodarskih potreb kolektiva, na drugi pa od sposobnosti ljudi, ustvarjati zmeraj nove in zmeraj take izdelke, ki v kolektivu vzbujajo interes, povpraševanje, občutje nujnosti. Ta proces pa je — vsaj pri nas — zaenkrat še zmeraj počasen in potrebna so desetletja, da so znaki razvojnih izprememb opazni, znatni.

Tako je mogoče trditi, da so ljubljanski obrtniki sprejeli leta 1939. okoli 416 novih vajencev in jih bodo leta 1940. vzeli v uk približno 508.

Potreba po vajencih — letno od 400 do 500 — predstavlja tedaj verjetno konstanto, veljavno tudi za bodoča leta — če slovensko gospodarsko življenje ne bo deležno posebnih izprememb ali če ne bo utrpelo pomembnejših pretresov.

Tabela 3. prikazuje maksimalno in minimalno število vajencev, ki jih bodo mojstri posameznih obrti predvidoma letno sprejeli v uk.

Tabela 3.

Obrt:	Število mojstrov:	Sprejmejo letno vajencev od - do:
Lončarji, pečarji, keramiki	12	1—5
Steklarji, steklobrusci	9	1—2
Kovači in podkovači	12	1—3
Puškarji	3	0—1
Nožarji	1	0—1
Pilarji	2	0—2
Ključavničarji, str. ključavničarji	41	26—33
Izd. proizvodov iz pletene žice	1	0
Kleparji	54	5—23
Kotlarji	3	0—3
Livarji	3	0—1
Pasarji	8	1—4
Kovinski stiskarji	4	0—2
Zlatarji	10	0—4
Graverji, pečatarji	4	0—1
Galvanizerji	2	0—2
Mehaniki	40	4—24
Elektromehaniki	1	0—1
Precizni mehaniki	13	2—3
Optiki	6	0
Urarji	21	1—3
Izd. glasbenih instrumentov	9	0—1
Košarji	1	0
Kolarji	14	2—5
Sodarji	3	0—1
Mizarji, parketarji, lesni strugarji, mod. mizarji	113	4—39
Kiparji	3	0—1
Usnarji	1	0
Sedlarji, izd. tov. sedel; torbarji; vozni ličarji in vozni tapetniki	29	1—15
Knjigovezi	21	1—8
Ščetarji	4	0—1
Vrvarji	2	0—2
Pozamentniki	2	0
Tapetniki in dekoraterji	26	2—7
Izd. prešitih odej	2	0

Obrt:	Število mojstrov:	Sprejmejo letno vajencev od - do:
Pozlačevalci pohištva, okvirarji	4	0—2
Tkalci	3	0—1
Pletilci	47	8—23
Krojači	162	43—54
Krojačice in šivilje	132	44—71
Izd. perila	17	2—4
Čevljarji	191	3—14
Rokavičarji	1	0
Izd. steznikov in pasov	2	0
Ortopedi in bandažisti	3	1—2
Dežnikarji	3	0
Klobučarji	3	0—1
Krznarji	13	4—7
Modistinje	44	16—21
Izd. umetnih cvetlic	2	0—1
Brivci, frizerji, kozmetiki	259	51—83
Izd. lepotic in vonjav	3	0
Mlinarji	1	0
Peki	69	11—19
Slaščičarji, medičarji, svečarji	30	3—8
Mesarji, klobasičarji, črevarji	126	10—26
Milarji	1	0
Cementarji	12	0—4
Krovci	12	0
Sob. slikarji, pleskarji, črkoslik.	68	15—29
Štukaterji	3	0—2
Tiskarji, litografi, klišarji	17	2—17
Fotografi	36	2—3
Inštalaterji vodn. in plin. naprav	36	1—11
Inštalaterji kurjave	9	1—5
Elektroinštalaterji	26	5—11
Stavbeniki	44	15—20
Zidarji, vodnjakarji	18	1—4
Tesarji	10	3—10
Kamnoseki	5	1—4
Dimnikarji	20	1—4
Vrtnarji	17	2—10

Nastane vprašanje, če bodo ta, čez dve, tri leta prosta vajeniška mesta krita s ponodbami, to je tedaj, ko bo del naših 1020 otrok stopal iz šol v razne obrtniške poklice.

Na to vprašanje nam odgovarja projekcija tabele 1. na tabelo 3., vendar je takoj v začetku potrebna malenkostna korektura: 1020 otrok predstavlja približno dve tretjini vseh tistih otrok, ki so bili leta 1939. v vseh četrth razredih ljubljanskih ljudskih šol. Po indukciji pa moremo trditi, da bi tudi preostala tretjina otrok na stavljena vprašanja odgovarjala v smislu in duhu znanih dveh tretjin.

Iz tega sledi, da bo čez tri, štiri leta na razpolago ljubljanskim obrtnikom — če upoštevamo le otroške poklicne želje — približno 570 vajencev in vajenk (290 vajencev in 280 vajenk). Število obeta, da bodo ponudbe vajenških mest krite s povpraševanjem, da se je že danes za razne obrtniške poklice odlučilo zadostno število fantov in mogoče za malenkost preveliko število deklet.

To je prvi, grobi zaključek projekcije obeh tabel.

Ob podrobnejši primerjavi obrtniških poklicev, ki v Ljubljani obstajajo in ki letno potrebujejo vajencev ter vajenk, in obrtniških poklicev, ki so si jih 10 do 13 letni otroci izbrali, pa opazimo, da je posameznih

obrotnih skupin znatno več kot jih omenjajo otroci. Tako nihče izmed otrok noče biti n. pr. steklar, puškar, nožar, pilar, kotlar, livar, pasar (1—4 vajence letno!), kovinski steklar, zlatar (do 4 vajence letno!), graver, galvanizer, kolar (2—5 vajencev letno!), sodar, ščetar, vrvar, pozlačevalec pohištva, okvirar, pletiliec, izdelovalec perila, klobučar, izdelovalec umetnih cvetic, cementar (0—4 vajence letno!), štukater, fotograf, inštalater kurjave (1—5 vajencev!), tesar (3 do 10 vajencev!) in kamnosek (do 4 vajence letno!).

Nekaj izmed teh poklicev je resnično takih, ki že počasi prehajajo ob svojo veljavo, ki odmirajo, ker so njihove izdelke prevzele v izdelavo tovarne in stroji. Večina pa je živih, še potrebnih poklicev, ki vajencev potrebujejo in jih vsako leto tudi dobijo.

Od kod pa bodo te obrti dobile vajenški naraščaj čez tri, štiri leta, če verjamemo poklicnim željam otrok, navedenim v tabeli 1.?

Za primer naj omenim dva poklica, po katerih je povpraševanje največje: mehanikov je 71, po indukciji za 1500 otrok 107, predvidoma pa jih bo potrebnih največ 24; ostanek 83; in šivilj 127, po indukciji za 1500 otrok 190, potrebnih pa bo največ 71; ostanek 119.

Iz tega nujno sledi odgovor: Učni naraščaj za poklice, ki jih otroci ne omenjajo, se bo po potrebi jemal iz ostankov naraščaja, ki zaradi prevelikega povpraševanja po učnih mestih v zaželjene poklice ne bodo mogli. Tako bodo mehaniki postajali: pasarji, kolarji, tesarji, kamnoseki i. dr., šivilje pa frizerke, fotografke, izdelovalke umetnih cvetic i. dr. To se pravi, da bodo pod pritiskom razmer otroci postavljeni pred dejstvo, da se bodo morali lotiti poklica, na katerega prej še nikoli niso mislili, ki ga po takem sploh ne poznajo. Otrok bo prišel v poklic, ki mu je tuj, ki ga zato ne zanima in mu torej od vsega početka manjka osnovnega pogoja za uspeh v poklicu. Zato bi bila naloga vseh, ki imajo opravka z mladino, da v teku razvoja ustvarijo v otrocih pripravljenost, da jih pozanimajo, informirajo o vrsti poklicev, na katere mladina sama ne misli, ki pa poklicni naraščaj potrebuje.

IV. Poklicna miselnost okolja

Iz vseh navedenih dejstev pa smo spoznali tudi že poklicno miselnost našega okolja, ki jo moremo izraziti na kratko:

Poklicne želje in utemeljitve otrok ter njihovih staršev so v skladu z duhom časa utesnjene, resne, stvarne, dejal bi, boječe. Težnja, hoditi po uglajenih, solidnih poteh, čim manj tvegati, pa vsaj za silo živeti, je več ko opazna. Bolni primeri, ki izpadajo iz večinskega okvira, pričajo o nevezanosti in nestvarnem odnosu do vsakdanjega življenja, do njegovih zahtev in potreb. — Te oznake, ta dejstva so razumljiva, ne obetajo pa razmaha, napredka, bodočnosti,

kar je za milijonski narod negativna postavka. Roklicnemu življenju je statika tuja: je napredek, razvoj ali nazadovanje, propadanje; krivoljast, sunkovit razvoj konjunktur in kriz zadnjih let je poklicnemu življenju skrajno škodljiv. Želimo si solidne, naravne rasti in menimo, da gre v našem primeru za rast v globino, bolj za kakovost izdelkov (s čimer je teža položena prav na obrt), kot pa za količnost. Milijonski narod more uspešno tekmovali z drugimi narodi z dleti, žagami in pilami, težko kdaj s tekočimi trakovi.

Zveza staršev z otroki, medsebojen kontakt v vprašanih poklicne izbire sicer obstaja, pa pogosto na napačnih podstavah in je pomanjkljiv ter površen; v mnogih primerih pa o takem kontaktu sploh ne moremo govoriti: starši in otroci hodijo drug mimo drugega brez razumevanja za enega izmed najvažnejših vprašanj slehernega človeka.

Ponudbe vajenških mest bodo *predvidoma* krite s povpraševanji. Razlika v poedinih primerih — več povpraševanj kot ponudb in narobe — je negativen pojav. Vzrok mu je pomanjkanje poklicne vzgoje, sistematične priprave otrok na poklicno življenje, predvsem pa preohlapno, premalo povezano, netrdno in nenačrtno gospodarsko življenje. — Posebno pozornost zahteva vprašanje ženskih poklicev, ki so po naših dognanjih še zelo nerazčlenjeni, nerazviti, v začetni razvojni fazi. Treba je ustvarjati nove ženske poklice in tudi dekletom dajati vso mogočnost razvoja in polnega izživljanja sil na posameznih področjih. S tem ni rečeno, da naj zasedajo dekleta moške poklice. Pač pa to, da jih je treba navajati v razmeroma nerazvite in po delavkah premalo zasedene poklice, ki se ženski duševni in telesni konstituciji najbolj prilagajajo.

Če izvzamemo iz poklicne miselnosti našega okolja nekakšno kolektivno bolezen, ki obstaja v utesnenih odnosih do poklicnega življenja, se vsi negativni primeri poklicnih želja, njihovih utemeljevanj, medsebojnih odnosov otrok in staršev strnejo v eno: *po-manjkanje poklicne vzgoje*.

Potrebna je načrtna poklicna vzgoja, ki naj bi obstajala v stalnem pripravljanju otrok na poklicno življenje; otroke je treba poučevati o tem, kakšne poklice imamo, kaj se v poedinih poklicih dela, kakšne so dobre in kakšne slabe strani poklicnega udejstvovanja, kakšne telesne in kakšne duševne sposobnosti terjajo poedini poklici i. dr. — Če otrok na koncu leta ve, koliko milimetrov ima kilometer, naj bi vendar vedel še to, kje in kako bo preživljal več ko polovico svojega zavestnega življenja in kaj je potrebno, da mu to življenje ne bo pretežko, da bo vsaj do mogočih meja srečen ter zadovoljen v svojem poklicu.

Poklicna vzgoja je nujna. To je osnovna zahteva ekonomije narodnih sil in to je podlaga načrtnemu gospodarstvu s človeškimi duševnimi in telesnimi silami.